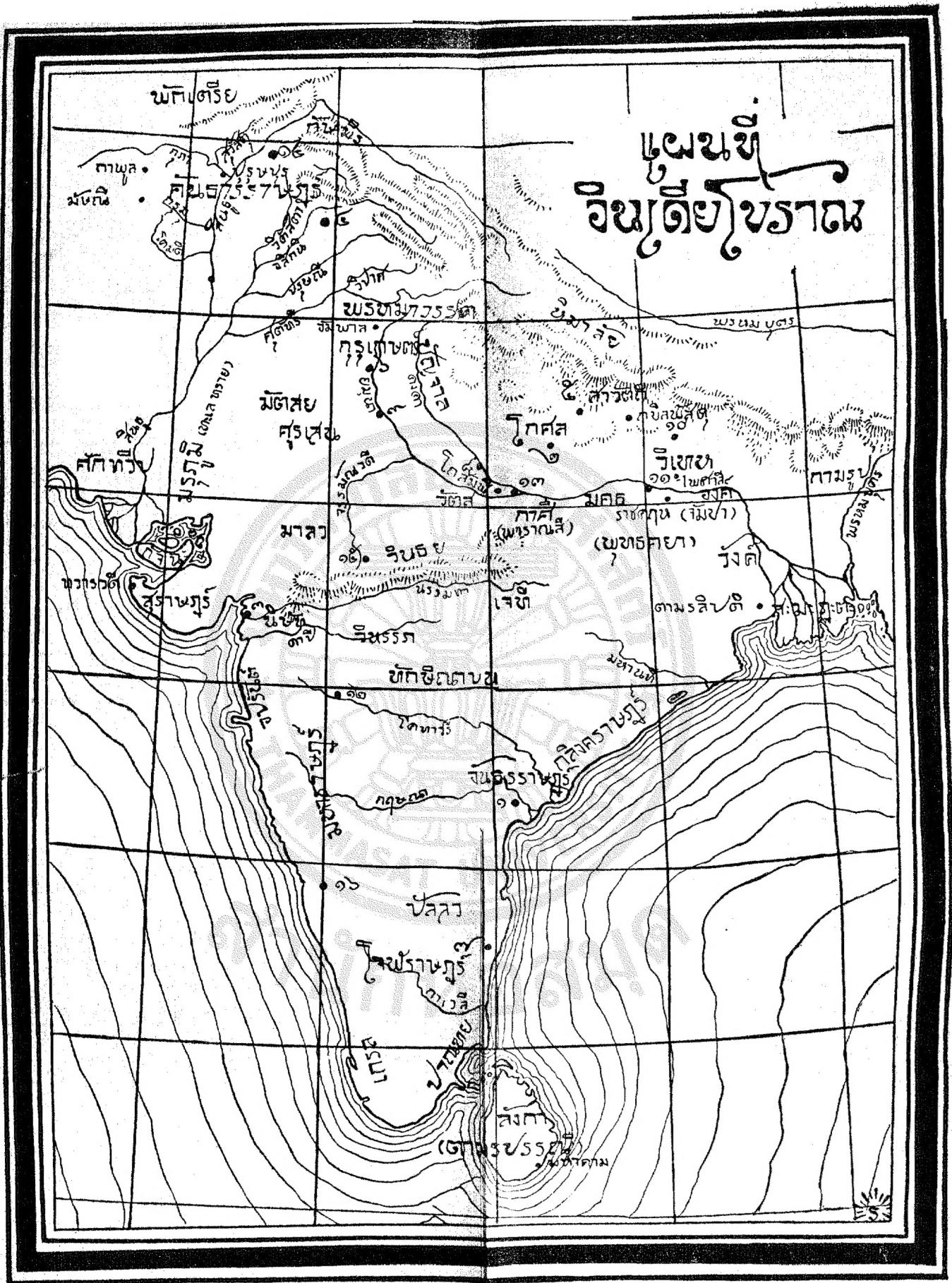

ลัทธิของเพื่อน

ภาคสอง

สำนักหอสมุด

๑. อมราวดี
๒. อโยธยา
๓. นาคคักจ
๔. ศากล

๕. ศรีวิชัย
๖. ชัยพรบุรี
๗. กาญจ
๘. กงคก

๙. มฤต
๑๐. มิตา
๑๑. พงศ
๑๒. ราชบุรี
๑๓. พระยา
๑๔. ตากคัก
๑๕. ชัยบุรี
๑๖. ไชยบุรี

ความปรารถนา

เมื่อลงเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทกราบทูลเกล้าฯ ถวาย
พร้อมทั้งข้าพระพุทธเจ้าทูลเกล้าฯ ถวายพระทูลกระหม่อม
พเจ้าขอให้ท่านเสวยพระโสมพะดิน และนาคระประทีป สม
เคราะห์ทำหนังสือถึงเรื่องหนึ่ง เพื่อเป็นพระลัทธิตาม
ประเพณี ท่านทั้งสองได้เขียนเรื่องลัทธิของเพื่อนให้
ซึ่งข้าพเจ้าอ่านแล้วมีความพอใจที่ได้ทราบลัทธิต่าง ๆ
ของเพื่อนผู้ได้สมาคมกันเนือง ๆ ข้อสำคัญของหนังสือ
อยู่ที่ให้ทราบว่า พระพุทธศาสนาที่เรานับถืออย่างยั่งยืน
เกิดขึ้นในระหว่างอะไร และมีการเกี่ยวของกับลัทธิอื่น
อย่างไรบ้าง; แม้ลัทธิบางอย่างที่เราประพฤติกเป็นกิจ
พิธีในพระพุทธศาสนา ก็ย่อมทราบเค้ามูลได้จากหนังสือ
นี้: ยังเกิดความรู้ทางตำนานอย่างสังเขปแผนกหนึ่ง
ข้าพเจ้าขอขออนุญาตการเขียนทั้งสองนั้น.

ขออำนาจความหวังดีในการบำเพ็ญความรู้เอกเทศ
ให้แพร่หลาย อันนับเป็นกุศลเจตนาภาวนามนุญชกวีวิชา

(๖)

สำเร็จช่วยการแจกหนังสือพร้อมทั้งทักษิณานุปทาน
ขุณยวาสนอื่น ๆ ที่ข้าพเจ้าในงานฌาปนกิจทุกสิ่งสรรพ
จงสำเร็จลุล่วงแก่ ร.ว. สมัยรัชกาลที่ ๖ ผู้มาวคา
ข้าพเจ้า เพื่อประโยชน์และความสุขทุกทีพาราตริกาล
ความควรแก่ศีลสถานอุปถัมภ์นั้น ๆ เทอญ.

หลวงสมัชชัฎญผล

(ม.ล. เลื่อน อิศรางกูร ณ อยุธยา)

มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

เจ้าพนักงานหอสมุด

ประวัติย่อ

ของ

นางสมบัตินิพนธ์

(ร่ว อิศรางกูร ณออยุธยา)

นางสมบัตินิพนธ์ (ร่ว อิศรางกูร ณออยุธยา)
เกิดปีจอ พ.ศ. ๒๔๐๖, เมื่อมีอายุสมควร, ได้ทำการ
สมรสกับ หลวงสมบัตินิพนธ์ (หม่อมราชวงศ์เผือก
อิสรางกูร ณออยุธยา, เจ้ากรมกองภาษีอากร กรม
ศุลกากร, ถึงมรณกรรม) มีบุตรชายหญิงด้วยกัน ๘
คน; ครั้นล่วงเข้าปัจฉิมวัย, บัวยด้วยโรคชราเรื้อรังมา
หลายปี, จนถึงวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๖๘ เวลาบ่าย ๕ โมง
ถึงมรณกรรม, คำนวณอายุได้ ๖๓ ปี.

บุตรชายหญิงนั้น คือ:—

(๑) หม่อมหลวงหญิงเยอน

(๘)

(๒) หม่อมหลวงหญิงฉลวย เป็นภริยานายพันโท
พระวิเศษสุรการ, (คำนวณ ไซยสุต) ถึงมรณ
กรรม

(๓) หม่อมหลวงเล็ก, ถึงมรณกรรม

(๔) หม่อมหลวงเลื่อน คือ อำมาตย์โท หลวง
สมบัติบุญผล เจ้ากรมกองรายงาน กรม
ศัลการ บุคณ

(๕) หม่อมหลวงชาย } แผลก ถึงมรณกรรม

(๖) หม่อมหลวงชาย }

(๗) หม่อมหลวงราตรี มียศนายร้อยตรี เป็นผู้
บังคับหมวดในกรมทหารบกที่ ๓๐ จังหวัด
อุบลราชธานี

(๘) หม่อมหลวงเฉลิม รัชการในกองทะเบียน
ขึ้นกระทรวงมหาดไทย

สารบรรพ์

แผนที่ประเทศอินเดีย (ไม่จำกัดยุค). ใบแทรกหน้าค้น
แถลงการณ์ หน้า ๒๔
บรรพหนึ่ง—สมัยดึกดำบรรพ์. „ ๑

ชาติอารยัน-๑, ลัทธิศาสนาของชาติ

อารยัน-๒, เทวะ-๓, พราหมณ์-๓,

การเซ่นวิญญูณ-๔, วิธีปกครอง

อย่างพ่อปกครองลูก-๕.

ชาติอินเดียอิหร่าน-๖, เทียบชื่อเทวะของ

ชาติอินเดียและอิหร่าน-๗, น้ำใส-๘,

การปลงศพ-๘, คำว่าฮินท-๘.

บรรพสอง—สมัยไตรเพท.

„ ๑๐

พงศาวดาร-๑๐, ชาติอารยันยกเข้ามา

อินเดีย-๑๐, แคว้นอัมพาลและทุ่ง

กุรุ-๑๐, ลักษณะชาติอารยันแรก

ยกเข้ามาในอินเดีย-๑๐.

(๑๑)

ลัทธิ-๑๑, จักรหมวกเทวะ-๑๑, แบ่งชั้น

ชาติ-๑๒, ปโรหิต-๑๒, นิการ

พราหมณ์ในชั้นเดิม-๑๒, คบะ-๑๓,

วิญญานของบรรพบุรุษ-๑๓.

วรรณคดี-๑๔, ฤคเวท-๑๔, ศรuti-๑๔,

ไตรเพท-๑๕.

บรรพตามสมัยพราหมณะ

หน้า ๑๖

พงศาวดาร-๑๖, ทศยุ, ทาส, และ

ศัทร-๑๖, วิชาหนังสือ-๑๗.

ลัทธิ-๑๗, การพลีบูชาเทวดา-๑๗,

พร-๑๗, ทักขิณา-๑๗, พิธีศิว

เมธ-๑๗, พรหม-๑๗, พวงนก

พวต-๒๐, อาศรม-๒๑, การบำเพ็ญ

คบะ-๒๑, คัมภีร์อาวินยต-๒๑,

ลัทธิเวียนว่ายตายเกิด-๒๒.

(๑๒)

วรรณคดี-๒๒, โรงเรียนศึกษาวิชา

พราหมณ์-๒๒, พราหมณ์-๒๒,
อถรรพเวท-๒๔.

บรรพต-สมัยสินธุแท. หน้า ๒๕

พงศาวดาร-๒๕, ประเทศมคธและประ
เทศโกศล-๒๕ เมืองทักขศิลา-๒๕.

ลัทธิ-๒๖, ลักษณะพระเป็นเจ้า-๒๗,
ประณมวิญญาน หรือพรหม-๒๘,
กรรม-๒๘, สร้างโลกและล้าง
โลก-๓๐, กัลป์, ประลัย และ

ยุค-๓๑, การแบ่งวรรณะ-๓๒,
อรูปพรหม-๓๒, การศึกษาของกุล

บุตร-๓๓, ยัชโญปวีตหรือ

สายธรี-๓๓, ทวีษหรือเกิดสอง

หน-๓๓, ประเพณีทำรูปทวยเทพขึ้น

บูชาในครั้งแรก-๓๔.

(๑๓)

บรรพสี่ (ต่อ) - สมัยอุปนิษัท, พระพุทธศาสนา
และศาสนาอื่น. หน้า ๓๕

ลัทธิว่าด้วยทางรอดพ้น-๓๕, ปรีพพาชก,

ภิกษุและสันนยาสี-๓๖, ลัทธิอุปนิ

ษัท-๓๗, อากมน์-๓๗, ลักษณะ

พรหม-๓๘, ลัทธิทิวูต่าง ๆ

ครึ่งพุทธกาล-๓๘, ลัทธิเชน-๓๙,

พระพุทธศาสนา-๔๐.

วรรณคดี-๔๑, เวทมนตร์-๔๑, คัมภีร์

พระเวท-๔๒, สัมฤติ-๔๒, ฤษีवाल

มกรรชกรของเรขารามายณะในชั้น

เกิม-๔๓, อุปนิษัท-๔๓.

(๓๕)

บรรพห้า-สมัยสูตรและสูตร. หน้า ๔๔

พงศาวดาร—๔๔, พระเจ้ากรุงเปอร์เซีย
ยกมาตีอินเดีย—๔๔, โสฬส
นคร—๔๕, พระเจ้าจันทร์คูปต์—๔๕,
พระเจ้าอโศกมหาราช—๔๖,
ประเทศพม่า—๔๖.

ลัทธิ—๔๗, เริ่มมีการบูชาพระสถูป—๔๘,
พระเจ้าอโศกประกาศองค์เป็นพุทธ
ศาสนิก พุทธศาสนาแพร่ไปในนานา
ประเทศ—๕๐, ศาสนาเซนในยุค
—๕๐.

วรรณคดี—๕๑, เรื่องมหาภารตะ—๕๑,
สูตร—๕๒, เวทาค—๕๓, ยถาสัง
คายนา คัมภีร์พระไตรปิฎก—๕๓,
ภาษาบาลี—๕๔.

(๑๕)

บรรพทก-สมัยอวตาร.

หน้า ๕๕

พงศาวดาร-๕๕, ชาติกาทยกมาตี
อินเตีย-๕๕, ชาติกษัตริย์-๕๖,
พระเจ้ากนิษกะ-๕๖.

ลัทธิ-๕๗, นิกายภาควัต-๕๗, นิกาย
นับถือพระคัมภีร์-๕๘, รัชทายาทคณะ
หรือคาสตรทงหุก-๖๐. นยาย-๖๐,
ไวเคยิก-๖๑, สางขย-๖๒,
โยคะ-๖๓, ปุรวมีนางสา-๖๔,
การสร้างพระปฏิมากร-๖๕,
นิกายมหายาน-๖๕, พระพุทธเจ้า.
ในนิกายมหายาน-๖๗.

เรณคดี-๖๘, ประเทศลังกาทกพระ
ไตรปิฎกขันธ์อักษ-๖๘, ธรรม
สูตร-๖๘, เรื่องรามายณะ-๖๘,
ภควัทคัมภีร์-๗๐, คัมภีร์นิกาย
มหายาน-๗๒.

(๑๖)

บรรพเจ็ด—สมัยเลื่อม.

หน้า ๗๓

พงศาวดาร—๗๓, ราชวงศ์คุปต์—๗๓,
พระเจ้าวิกรมาทิตย—๗๓, ชาติหุณ
ทำลายเมืองปาฏลิตก—๗๔, พระ
เจ้าหรรษะวรวรรณ—๗๕, หลวงจีน
เหียนจิง—๗๕.

ลัทธิ—๗๖, นิกายในลัทธิฮินดู—๗๖,
พระกฤษณะ—๗๗, พระพุทธศาสนา
แผ่ไปประเทศจีน—๗๗, นาลันทาคัก
ษาลย์—๗๘.

วรรณคดี—๗๘, หนังสือปุราณะ—๗๙.

บรรพแปด—สมัยพนลัทธิ.

” ๘๑

พงศาวดาร—๘๑, ชนชาติในสมัยลัทธิ
โมหมัตยกเข้ารุกรานอินเดีย—๘๑,

(๓๗)

ชนชาติต่าง ๆ กลายเป็นชาติ

ฮินดู—๘๓, ชาติราชปุตระ—๘๒.

ลัทธิและวรรณคดี—๘๓, เทพทาสี—๘๓,

นักบวชสาธุ—๘๓, ลัทธิคัมภีร์—๘๔,

ลัทธิคัมภีร์—๘๔, คณาจารย์ฮินดู

วาร—๘๕, คัมภีร์นาลายีระประพันธ์

หรือคัมภีร์พระเวทของทมิฬ—๘๕,

นิกายบูชาพระศิวะทางอินเดียภาค

ใต้—๘๖, ลัทธิภิกษุ—๘๖, องค์แห่ง

ภิกษุ—๘๗, คัมภีร์คิตโควินท์—๘๘,

คัมภีร์ภควัตปุราณะ—๘๘, กุมา

วิล—๘๘, สังกัจจายน์—๘๘,

รามานูจ—๘๙, นิกายวัฑคไค

และนิกายเตนคไค—๘๙, ฮินดู

นิกาย—๘๙, สติ—๘๙.

(๓๘)

บรรพเก้า-สมัยภักดี.

หน้า ๙๓

พงศาวดาร—๙๓, พงศอิสลามคือนินเคีย

ภาคเหนือ—๙๓, พระเจ้าอัย

พร—๙๓, ซาตียโรปเข้ามาตั้ง

ทำการค้าขายในอินเคีย—๙๔.

ลัทธิและวรรณคดี—๙๔, พงศอิสลาม

ทำลายโยสธวัศศาลเทวาลัย

และรูปเคารพ—๙๔, พระพุทธ

ศาสนาในอินเคียเสื่อมคณลง—๙๕,

ลัทธิฮินดูทางภาคเหนือ—๙๖,

นิกายพระราม—๙๗, รามานนท์—๙๗,

ทูลลิตา—๙๗, เรืองรามวิโร

มนต์—๙๗, นภาพาทผู้รนา

คัมภีร์ภักตมาลา—๙๗, นิกาย

พระกฤษณะ—๙๗, วิถีลภา

จารย์—๙๗, กพรผู้ค้นลัทธิภัก

(๑๘)

๕๕—๕๕, นานกัณฑ์ลัทธิของชาติ
ลัทธิ—๑๐๐, คัมภีร์วิชาที่ครันต์—๑๐๖,
โควินทสิงห์—๑๐๘, คัมภีร์ทศ
เวณียาทัต—๑๑๐, ขนบการ
ประสาธ—๑๑๑, พิธีประชุมของ
ชาติลัทธิ—๑๑๑, กฎว่าด้วยของห้า
อย่าง ขนบคัมภีร์อักษร ก ของ
ลัทธิลัทธิ—๑๑๓, นิทานนัยต่อพระ
กาลิ—๑๑๕.

บรรพตบ—อินทุในปัจจุบัน. หน้า ๑๑๗

ลัทธิชาติ—๑๑๗, ข้อปฏิบัติ—๑๑๗,
การแต่งงาน—๑๑๘, อาหารการ
กิน—๑๑๘, การทำมาหากิน—๑๑๘,
พิธีประจำบ้าน—๑๑๘, พิธีคราฑ—๑๒๑,
ยชาเทวศา—๑๒๓, สวดมนตร์
ภาวนา—๑๒๓, พิธีสมโภช
ศีล—๑๒๔, ลัทธิในนิทาน—๑๒๕.

(๒๐)

บรรพตสิบเขต — การนับถือของผู้อยู่ในวรรนต่ำ

ตระกูลต่ำแบ่งเป็นสองพวก—๑๒๗, หน้า ๑๒๗

การนับถือบูชาเทวดา—๑๒๘,

เจ้าแม่—๑๓๑.

บรรพตสิบสอง—ลัทธิศักดิ์และตันตระ , ๑๓๒

ตันตระ, อาคมและสิ่งหิทา—๑๓๑, การ

บูชาเทวดาผู้หญิง—๑๓๕, นาม

ต่าง ๆ ของพระอุมา—๑๓๖,

กำเนิดของลัทธิตันตระ—๑๓๖,

คัมภีร์ตันตระ—๑๓๗, นิยาย

ศักดิ์—๑๓๘, ปัญญัติศพร หรือ

ปัญมการ—๑๔๐.

(๒๓)

บรรพตีสถาป — พระโพธิสัตว์ในลัทธิมหายาน

ลัทธิภูมิพระโพธิสัตว์-๑๔๓, พระ หน้า ๑๔๓

โพธิสัตว์อวโลกิต-๑๔๔, ทวาร

เทว-๑๔๗, พระโพธิสัตว์มัญจุ

ศรี-๑๔๘, พระโพธิสัตว์ไม

เทรย-๑๔๘.

บรรพตีสถาป — พระพุทธเจ้าในลัทธิมหายาน ๑๕๐

พระพุทธชิน-๑๕๑, พระพุทธเจ้าไว

โรจน-๑๕๒, พระพุทธเจ้าอมิตา

ภะ-๑๕๔, สวรรค์ชาวทิ-๑๕๕,

ลัทธิพระพุทธเจ้าอมิตาภะ-๑๕๗,

คัมภีร์ชาวทิเบต-๑๕๘, คัมภีร์

อมิตายุระฉานสูตร-๑๖๐, ทเวนิ

(๒๒)

ท่านกถา—๑๒๑, พระธำมพิทักษ์—๑๒๔,
ศรีท้าวแห่งพระพุทธรูป—๑๒๕,
พระธรรมเทศนา—๑๒๖, แปล
คำว่าธรรม—๑๒๗, พระนิรพพาน—๑๒๘.

สำนักหอสมุด

แถลงการณ์

เมื่อแสดงลัทธิของเพื่อน คือลัทธิคริสต์, ลัทธิ
โมหัมหมัด, ลัทธิปาร์ซี และศาสนาเซน พอเหมาะแก่
ความเป็นเล่มหนึ่งคือ แยกออกเป็นภาคหนึ่งแล้ว, จึง
แสดงลัทธิอื่นๆต่อไป, ซึ่งพอจะเป็นเล่มหนึ่ง, จัดเล่มนี้
เป็นภาคสอง.

ลัทธิอื่นๆ มีหลักและตำนานเกี่ยวข้องกับลัทธิมากมาย
จากลัทธิพราหมณ์, ทั้งในลัทธิพราหมณ์นั่นเอง พระ
พุทธศาสนาและศาสนาเซน ยังนำคำบัญญัติมาดัดแปลง
เนื้อความให้เข้ารูปความประสงค์ เช่นคำ 'พราหมณ์',
'นิพพาน', 'โมกษธรรม', เป็นต้น. การจะแสดงลัทธิ
อื่นๆให้เห็นชัด, จำบรรยายลัทธิพราหมณ์อันเป็นมูล
เดิม, และกล่าวถึงพระพุทธรูปศาสนาโดยสังเขป: เป็น
อันแสดงลัทธิของเพื่อนในภาคสองนี้ รวมกันสามลัทธิ
(ลัทธิของเพื่อนสำหรับพระพุทธรูปศาสนา คือ ลัทธิมหา
ยาน).

(๒๕)

ลัทธิพรหมณ์ เกิดก่อนพุทธกาลนานไกล แสดง
'พรหม' เป็นมูลเดิมของโลก เรียก 'อิตตา' หรือ
'อิตมัน' เป็นนามธรรม หรือธรรมชาติ. ฉะนั้นคำ
'พรหม' จึงเป็นนป่งสกลงค์, เพราะไม่ใช่ด้วยเหตุผล.
โลก รวมทั้งมนุษย์และสิ่งทั้งหมด ออกจากพรหม
(คุณคิยัคันว่า ออกจากดวงอาทิตย์). ทางแห่งคานติ
สุข คือเข้าอยู่ในพรหมเสียได้. มนุษย์ผู้ตกอยู่ในสัง
สารวัฏฏ์ ต้องเวียนว่ายตายเกิดเพราะกรรม, จึงยังเข้า
ถึงพรหมไม่ได้. ต่อเมื่อเห็นแจ้งในพรหมญาณ จึงจะ
บรรลุนิรวาณหรือโมกษธรรม เข้ารวมอยู่ในพรหมได้.

ต่อมา ลัทธิฮินดูแตกออกจากลัทธินี้ กล่าวว่าการ
ที่โลกออกจากพรหมนั้น คือพรหมเป็นผู้สร้าง: พรหม
จะต้องเป็นบุคคลเป็นป่งสกลงค์ จึงเรียก 'พรหมา' ภายหลัง
ก็เกิดผู้สร้างอันอีกคือ พระอิศวรพระนารายณ์. แต่
มนุษย์ผู้กลับเข้าสู่ถิ่นของพระผู้สร้างได้ ก็ไม่ต้องเวียน
ว่ายตายเกิดเหมือนกัน.

(๒๒)

จำเนียรกาล พระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นในท่ามกลาง
สองลัทธินี้ คงรับคำบัญญัติต่าง ๆ มาใช้ แต่จักระเขี่ย
ความหมายให้ตรงกับเหตุผล. ประติเยก 'อิตตา' หรือ
'อาตมัน' ในลัทธิพราหมณ์ว่า 'อนัตตา' คือ ไม่มี
อิตตา หรือไม่มีอาตมัน. เป็นฐานะความจริงอยู่ ที่ว่า
คำ 'อนัตตา' พึ่งเกิดมีเฉพาะในพระพุทธศาสนา,
เพราะก่อนหน้านั้นเขาเชื่ออิตตา. ผู้บรรลุนิพพานหรือ
โมกษธรรม ก็พ้นการเวียนว่ายตายเกิดทุกกัน.

เพียงนี้ ก็เห็นได้ว่า ลัทธิย่อมไม่อยู่คงที่ มีการ
คิดแปลงแก้ไขคิดเติมตามความเห็นชอบของประช.
เพราะฉะนั้น ลัทธิปัจจุบันในอินเดียที่เรียกอย่างรวบ ๆ
กันว่า ลัทธิฮินดู จึงมีก่งก้านแตกออกเป็นนิกายย่อย
ใหญ่สลับซับซ้อนกันอยู่. แต่ก็มีหลักปฏิบัติร่วมกัน คือ
ต้องประพฤติตามลัทธิบัญญัติ, ใครจะสมัครนัยถือนิกาย
ไหน หรือเทวดาผีสงวไร ๆ ก็ได้ จะประติเยกพระเวท

(๒๗)

หรือพระอิศวรณารายณ์ว่าไม่มีก็ได้. ลัทธิสูงสุดถึง
ปรมัตถธรรมลึกซึ้งสูง, คำสวดถึงพินิจนาจรรจาก
ลามก: ใครจะนิยมทางไหนได้ทั้งนั้น คงเรียกว่า ชินค
อยู่นั่นเอง. ลัทธิชินค เปรียบเหมือนบ้ำใหญ่ มีต้นไม้
หลายชนิดขึ้นปะปนกันสลับ เป็นต้นไม้ใหญ่บ้างเล็ก
บ้าง ที่เป็นเครือเถาเกี่ยวพันปกคลุมไม้ ใหญ่ก็มี. บาง
แห่งมีพินิจไม่ ชินหนาแน่นจนแหวกเข้าไปไม่ถึง ไม่
ทราบว่าไม้ชนิดใดอยู่ในนั้นบ้าง, นอกจากจะเห็นแต่
รูปนอก: บ้ำใหญ่มีอุปมาฉันใด, ลัทธิชินคก็มีอุปมาฉัน
นั้น. การรวบรัดเรื่องลัทธิชินคกล่าวเป็นสังเขปในหนังสือ
เล่มนี้ เท่ากับวาทะสมพทวิปอย่างละเอียดลงในกระดาศ
แผ่นเล็ก ซึ่งย่อไม่พ้นจากการบกพร่องเป็นธรรมดา,
และท่านผู้รู้ ย่อมแสดงความกรุณาจะทักท้วงได้ทุกเมื่อ.

เสฐียรโกเศศ

นาอะประทับ

วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๘

บรรพหนึ่ง

สมัยดึกดำบรรพ์

ชาติอารยัน

ครั้งโบราณนานไกล ชนชาติหนึ่งเรียกชื่อว่าอารยัน มีภูมิลำเนาอยู่ตอนกลางทวีปเอเชีย, แต่จะอยู่ตอนไหน ยังไม่มีผู้ยืนยันแน่นอน. ชาตินี้ เมื่อยังรวมกันเป็น พวกเดียว ได้มีขนบธรรมเนียมประเพณีและลัทธิ อยู่แล้ว. ครั้นกาลล่วงมาหลายร้อยปี, ชาติอารยันแตก ออกเป็นก๊กเป็นเหล่าโดยแยกกันไปอยู่ในแดนต่าง ๆ บางโคตรบางเหล่าเร่ร่อนห่างไกลจากถิ่นเดิมออกไป ๆ ไม่มีการติดต่อกันในระหว่างพวก โดยชาติตอน, เกิดมี คำพูดและขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างแปลก ๆ ใหม่ ๆ ซึ่งเหมาะสมเพาะกาละเทศะในท้องถิ่นที่เร่ร่อน, ชันแรก ก็ค่อยต่างออกไปทีละน้อย, นาน ๆ เข้า, กลายจากต้น

เกิดผิดกันลึกลับจนจำกันไม่ได้ว่าเคยเป็นชาติเดียวกัน.
 ชาติอารยันที่แยกย้ายไปอยู่ในลำเนาทางตะวันตกก็แปร
 เป็นชาติต่าง ๆ ในยุโรปทุกวันนี้, ที่ไปทางใต้และตะวัน
 ออกเฉียงใต้ ก็เป็นชาติต่าง ๆ ในประเทศอินเดีย
 แอฟริกา และเป็นชาติเปอร์เซีย. ที่ทราบได้ว่า
 ชาติต่าง ๆ ในปัจจุบันอันกล่าวมาข้างต้น เป็นชาติเดียว
 กันแต่ดั้งเดิมเมื่อห้าหมื่นปีมาแล้ว ก็ด้วยสามารถ
 พิจารณาเทียบเคียงภาษาในยุโรปกับภาษาอินเดีย ภาษา
 เปอร์เซีย, จึงได้เชื่อมั่นว่ามีหลักไวยากรณ์และคำพูด
 ร่วมมูลเดิมกัน.

นักปราชญ์ได้พยายามเทียบลัทธิศาสนาของบรรดา
 ชาติอารยันที่แตกแยกอยู่ในปัจจุบันนี้ด้วยพิณศัพทวิธี,
 ทราบได้เป็นเลา ๆ ว่า ชาติอารยัน เมื่อยังรวมกันอยู่,
 นี้คือเทวดามีจำนวนมากมาย. เทวดาเหล่านั้นมีหน้าที่
 ปกครองดูแลความเรียบร้อยของชาวอารยันโดยละพละ
 คำแห่ง เช่นมีหน้าที่ดูแลความทุกข์สุขของประชาชน

หรือปศุสัตว์. มีเทวดาอีกจำพวกหนึ่งอยู่บนสวรรค์ เห็นอ
 เทวดาเหล่านี้ก่อน เรียกชื่อในภาษาเดิมว่า เทวะ แปล
 ว่าผู้เปล่งแสงหรืออีกนัยหนึ่งผู้อยู่ในที่เล่นสยาย. เทวะ
 เหล่านี้มีลักษณะเป็นธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ลม ไฟ
 อากาศ. ในชั้นเดิม ปรากฏว่ามีเทวดาพวกเทวะ เช่น ไฟ
 เทือน ตะวัน แสงอรุณ ลม ไฟ อยู่แล้ว, แต่ไม่ได้
 ขนานนามเทวะเหล่านี้: ลม ก็คงเรียกว่าลม, หาได้
 ตั้งชื่ออื่น ๆ ขึ้นโดยละเพาะไม่ (เช่น อคินิ พระไฟ).
 พิธีสำหรับอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากเทวะ ก็น่าจะ
 เป็นอย่างง่าย ๆ. เห็นกันว่า การสวดอ้อนวอนและการ
 พลิยชา จะต้องสำเร็จด้วยความริบเคษ, เพราะฉะนั้น
 ผู้มีความรู้ในทางนี้ เขาจึงนับถือว่าเป็นคนสำคัญ.
 คำว่า พรหมณ์ ในภาษาสันสกฤต ซึ่งต่อมาเรียก
 พรหมณ, หรือคำว่า ฟลามเณ (Flāmen) ในภาษา
 ละติน ซึ่งแปลว่า ผู้กระทำการในลัทธิ ทุกวันนี้, ก็คือ
 ผู้มีความรู้ในวิชาอ้อนวอนและพลิยชาเทวะ ของชาติ

ชารยันในชั้นเดิม. พิลิป: วางอาหารที่พบนคนเพื่อ
ให้เทวะลงมาเสฟ. ครั้นต่อมา การพล้ออันวอน
เจริญวิจิตรขึ้น ต้องมีพิณอันจะกระทำเป็นพิเศษพิสการ
ออกไป ด้วยเหตุผู้ทรงความรู้ ในวิชชานี้เป็นนักบวช
ขึ้นแล้ว มีโอกาสตรกครองคิดหาเรื่องเพิ่มเติมเสริม
แทรกจนชาวยันไม่สามารถกำหนดจทำได้ครบ.

อนึ่ง ชาตชารยันยังนับถือบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว
สำคัญเท่ากัยเทวะ, โภยเห็นว่า: เมื่อมณษยตาย
ไปแล้ว, มีสิ่งหนึ่งคือวิญญาณหาตายด้วยไม่. คง
ทรงสภาพเป็นอยู่, เพราะฉะนั้น น่าจะต้องบริโภคอาหาร
เพื่อดำรงตนเหมือนมณษย. เหตุนี้ บรรดาลูกหลาน
ของผู้ตายจึงจัดอาหารเป็นพลีเช่นวิญญาณ. ต่อมาเห็น
พิเศษไปอีก ว่าวิญญาณนั้นอาจอำนวยความสะดวกแก่ครอบ
ครัวได้, จึงเกิดมีความกลัวเกรงต้องหาอุบายให้
วิญญาณไปรคปรวณ.

หน้าที่สำหรับเช่นวิญญาณตกแก่หัวหน้าในตระกูล เพราะเป็นผู้ใหญ่ทรงความรู้ ต่ำในพิธี ซึ่งเป็นความรู้ สืบทายาทต่อกันในตระกูล ว่าจะต้องทำพิธีอย่างนั้น ๆ วิญญาณของผู้ตายจึงจะอำนวยความสุขแก่ตระกูลได้. อาศัยความที่หัวหน้าในตระกูลมีความรู้และอำนาจใน หน้าที่สำคัญนี้ บรรดาผู้ร่วมโคตรร่วมสกุลจึงมี ความกลัวเกรงและนับถือผู้เป็นหัวหน้ามาก, เป็นเหตุ ให้หัวหน้ามอำนาจสิทธิ์ขาดในภริยาและบรรดาลูกหลาน ตลอดจนทรัพย์สินสมบัติทั้งหมด. วิธีปกครองเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องมีลูกชายสืบเป็นทายาทสำหรับเช่นไว้บรรพ ยบุรุษ, เพราะฉะนั้น ชายในตระกูลทุกคนจึงต้องแสวง หาลูกผู้ชาย. ความนิยมอย่างนี้ กระทำให้ลูกที่เกิดขึ้น มาเป็นหญิงมีค่าสำหรับตระกูลน้อยกว่าลูกผู้ชาย, ถึง แก่ลูกทำลาบให้ตายเสียก็มี. ตามที่เล่ามานี้ เป็นลัทธิ ของชาวอารยัน. เมื่อครั้งยังไม่แยกย้ายกัน.

ชาติอินเดียนหว่าน

ชาติอินเดียน หว่าน ได้เข้ามาในหนหลัง, เมื่อแตก
ออกเป็นสองกิ่งใหญ่: กิ่งหนึ่งแยกย้ายไปอยู่ทาง
ตะวันตก แปรเป็นชาติต่าง ๆ ในยุโรป, อีกกิ่งหนึ่ง
ก็อพยพลงไปทางใต้. แต่จะแตกออกเมื่อไร และตั้ง
ลำเนาอยู่ตรงไหนก่อน ยังสันนิษฐานไม่ได้แน่ชัด. ใน
ชั้นเดิมคงรวมอยู่ด้วยกัน, ภายหลังแตกออกเป็น
สองก๊ก: ก๊กหนึ่ง ยกลงไปอยู่ในแคนอิหว่าน คือ
ประเทศเปอร์เซียในปัจจุบัน. อีกก๊กหนึ่ง ยกลงไป
ทางลำนํ้าสินธุในประเทศอินเดียด้านตะวันตกเฉียงเหนือ.
ก๊กที่ไปอยู่แคนอิหว่าน เป็นบรรพบุรุษของชาติเปอร์เซีย
เดิม, และก๊กที่ลงไปทางลำนํ้าสินธุ ก็คือบรรพบุรุษ
ของชาติจีนในปัจจุบัน. สองก๊กนี้, เมื่อยังรวม
กันอยู่, นักปราชญ์ให้ชื่อว่าชาติอินเดียนหว่าน.

เมื่ออนมานคเค้าความในคัมภีร์เวท ซึ่งเป็นคัมภีร์
เก่าแก่ที่สุดของอินเดียกับคัมภีร์อเวสตะของชาวปารซคือ

เปอรเซียเดิม ก็พอจะจับเค้าได้ว่า คณะเทวะอันเป็นที่
 นับถือมาแต่กาลดึกดำบรรพ์นั้น ชาติอินเดียอิหร่าน
 ได้ขนานชื่อละพาระให้แล้ว เช่นมีชื่อปรากฏในคัมภีร์
 เวทว่า อรรมัน มิถระ โสมี, ส่วนในคัมภีร์อเวสต์ของ
 ปาร์ซาก็มีชื่อพ้องเช่นเดียวกัน, หากแต่แปร่งลำเนียง
 ออกไปบ้างเล็กน้อย เช่น อหรมัน มิถระ โหมี.
 ความคิดความอ่านในเรื่องลักษณะเทวะเหล่านี้ ก็เจริญ
 แยกคายขึ้นมา เช่นเดิมนับถือไฟว่าเป็นเทวะองค์หนึ่ง
 ตกมาในตอนนี้ ไม่ถือไฟ เป็นเทวะ, คงถือเพียง
 เป็นลักษณะของเทวะองค์หนึ่งปรากฏให้เห็น, หาใช่
 เทวะองค์นั้นจะมีรูปร่างเป็นไฟทีเดียวไม่. ส่วนการบูชา
 ก็มีวิธามากจากกิจยังชน มีกำหนดกฎเกณฑ์อย่างนั้น
 อย่างนี้ และมีบทผลขันธ์ไว้สำหรับเสกเข้าภาวนาค้อย.
 ทอຍของเทวะ เห็นว่าเป็นบนสวรรค์ชั้นฟ้าส่งขึ้นไปทาง
 ศิริษะตน, การบูชาจึงต้องมีแท่นสำหรับเผา เพื่อ
 ให้เปลวและควันปล่องขึ้นไปบนฟ้า. เมื่อพวกตนได้ คม

สรากันสนกสนาน, เห็นว่าพวกเทวะไม่ควรเหิงแล้ง
 จึงทำเครื่องมเช่นเทวะ ก้วยน้ำหากเอาไม้ชนิดหนึ่ง
 ในสันสกฤตเรียกว่าไสม (ในคัมภีร์อเวสค์เรียก โทม,
 คคือ - ส เป็น - ท, เช่น ลินธุ = หินดู อินธุ,
 อลัม = อหุม). ต่อมา ไสมนักกลายเป็นเทวะชั้นอีก
 ึ่งคหนึ่ง. ส่วนนักบวชที่กระทำกิจในเร่องบูชา ก็มี
 หนาตของกระทำมากขึ้น, และมีชื่อต่าง ๆ ชนานชน
 ะเพาะหน้าทกกระทำ.

ความเห็นในเรื่องการทำศพ ก็เปลี่ยนแปลงเป็น
 วิชาโดยมาก, เพราะเห็นว่า ถ้าใช้ไฟเผา, วิญญาณ
 จะหลุดพ้นจากร่างกายได้หมดจด และลอบตามเปลวไฟ
 ้นไปอยู่ยังแดนสวรรค์ รวมกับบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว.
 เพราะฉะนั้น จึงต้องเช่นสังเวยวิญญาณโดยประการ
 อย่างเดียวกับวิชาเทวะ เพราะอยู่ร่วมด้วยกัน
 บนชั้นสวรรค์.

อนึ่ง เมื่อเทียบให้เห็นว่า คำ สินธุ เป็น หินดู
 ในเปอร์เซียแล้ว, ก็ยังเกิดชนอีกหลักฐานให้เห็น
 แน่นนอนว่า ชาติที่เรียกตนเองว่าซินธุ ก็เป็น
 ชาติเดียวกันกับเปอร์เซียนั่นเอง ซึ่งนักปราชญ์เรียก
 รวมว่า ชาติอินเดียนั่น

สำนักหอสมุด

บรรพหล่อง

สมัยไทรเพท

ไม่ทราบศก

พงศาวดาร

เมื่อชาติอารยันยกเข้าอยู่ในอินเดีย ชันเดิมตั้งภูมิลำเนาอยู่ในดินแดนตะวันตกของแคว้นปัญจาปเหนือแม่น้ำสินธุขึ้นไป ดินแดนตอนนี้อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือในอินเดีย. ต่อมา ขยายเขตต์ภูมิลำเนาไปทางตะวันออกจนถึงแคว้นฮิมพาลและทุ่งกร อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือในอินเดียเหมือนกัน. ชาติอารยันพวกนี้มีลักษณะเป็นนักรบและมีอาชีพในการเพาะปลูก; เวลาปกติ ทำไร่ไถนา, เวลาต่อสู้ศัตรู ก็คมกันเป็นหมู่เหล่าอย่างทหาร, เพราะฉะนั้น จึงควรเรียกว่าทหารชาวนา. พวกนี้มีอาชีพในการเพาะปลูก จึงต้องหวังต่อแดนฝนเป็นปกติสำหรับให้พืชพรรณงอกงามได้ผล

ียรณ. ที่อยู่ ก็สร้างเป็นกระท่อมอย่างพอคี่พอร้าย
 ึ่งรายกันเป็นหมู่บ้าน. หนังสือหรือเงินตรายังไม่มีใช้.
 นสุราและเนื้อโคเป็นอาหาร (ซึ่งในปัจจุบันนี้ ชาตินินค
 นไม่ได้ ถือเป็นบาปหนัก). การปกครองแบ่งกัน
 ในโคตร มีหัวหน้าควบคุมดูแล, แต่มีการทะเลาะ
 าทรบพุ่งกันในระหว่างโคตรเสมอ. หญิงมีอิสระเท่าๆ
 บชาย. ประเพณีแต่งงานแต่เด็กก็คี่, การกักขังพวก
 หญิงไว้ในบ้านก็คี่, หรือพิเฆาหญิงม่ายทั้งปวงให้ค้า
 ามสามเีไปก็คี่. เป็นประเพณีของชาวอินคในชั้นหลัง,
 เสมียตกเล่านี้ ยังไม่มี.

ลัทธิ

ยังคงถือพวกเทวะเหมือนอย่างเดิม, แต่จัดหมวด
 ะออกเป็นสามพวก; พวกที่หนึ่งอยู่ในสวรรค์ มีช
 ในัน วรณ, สุริยะ, สวิตฤ, วิษณ, ฤษา, อทิติ,
 ณะ, อวรมัน และ อคิน; พวกที่สองอยู่ในฟ้า
 ากาศ) คี่ วาตะ, อินทระ, รุทระ, พรหมันยะ และ

มารุต, พวกที่สามอยู่ในพนโลก คือ อัคนี, โสยม และ
ยม. พืชชาพวกเทวะ โดยมากเป็นยัญญกรรม มีการ
ฆ่าสัตว์บูชาเป็นต้น, แต่ทรมพริมาก ก็ในเรื่องจัก
น้ำโสมซึ่งเล่าไว้แล้ว บูชาพร้อมกันเนย. เวลายบูชา
มีบทสำหรับสวดชัย. ในการบูชา ยังไม่ได้ปลูกสร้าง
เทวสถานหรือทำรูปเทพชนบูชา, คงทำพิธีกันกลางแจ้ง.

ในตอนนั้น ชาศีอารยันแข่งขันกันออกเป็นสามพวกก่อน:
คือพวกนักบวช, พวกนักรบ และ พวกเพาะปลูก.
กล่าวเฉพาะพวกนักบวชคือพราหมณ์ เป็นพวกที่ผู้อื่น
นับถือเชิดฟง, เพราะมีความรู้สามารถทำกิจในเรื่อง
เทวะให้สำเร็จได้. หัวหน้าแห่งโคตรต้องมีพราหมณ์
ประจำไว้สำหรับยาน เรียกว่าปโรหิต เป็นชื่อนี้สำหรับ
กระทำกิจในลัทธิบูชา, หรือหัวหน้าโคตรจะประกอบกิจใดๆ
ต้องอาศัยปโรหิตเป็นที่ปรึกษาแนะนำ. เหตุฉะนั้น พวก
พราหมณ์จึงมีอำนาจขึ้นโดยลำดับ. ควบคู่กันนี้ พวก
สามารถในเรื่องกสิกรรมก็แต่พวกเดียว. สมัยนั้น พวก
พราหมณ์มีเป็นสามนิกาย คือพราหมณ์ไทรคา มีหน้าที่

เป็นผู้ชายในลัทธิ, พรหมณ์อุทคาคา มีหน้าที่สวดขับ
ในลัทธิอย่างขลุ่ยสังเวบ, และพรหมณ์อวัรวรยุ มีหน้าที่
จัดทำพิธีในลัทธิ. เพราะฉะนั้น จึงเกิดมีสถานศึกษา
สำหรับพวกพรหมณ์ขึ้น.

ชาติอารยันบางคน ตั้งความเพียรปฏิบัติธรรมานกาย
โดยวิธีแผนกคัมภีร์อริยาบถต่าง ๆ เรียกว่าตบะ เพื่อ
หวังผลสำเร็จเป็นผู้วิเศษ มีฤทธิ์เดชผดจากคนสามัญ
หรือหวังภมิสวรรณในเบื้องหน้า. พวกเขายำเพ็ญตบะที่
ห่มสืเหลือง เรียกว่ามณี.

การพลีบูชาบรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว ยังคงทำกันอยู่.
เวลาจะพลีบูชาเทวะ ย่อมเชิญวิญญาณบรรพบุรุษมา
ร่วมกับเทวะสมาคมด้วย. อนึ่ง มีการถือกันว่า คน
ประพฤติดี, เมื่อตายไป, พระยมจะพาวิญญาณไปยัง
สถานซึ่งเตรียมไว้ให้, เป็นสถานบรมสุขของบรรพบุรุษ
และเทวะ, เมื่ออยู่ในสถานนั้นแล้ว, ไม่มีความตายอีก
เลย. ความคิดเรื่องเวียนว่าตายเกิดยังไม่ในสมัยนั้น.

วรรณคดี

ในตอนที่ปลายของสมัยที่เล่านี้ ชาตาคารยันแม่อาณา
 เขตต์ไปทางทิศตะวันออกจนถึงทุ่งกร. บทสวดต่าง ๆ
 ซึ่งผูกไว้แต่เดิมและสังวริยายสืบกันมาในตระกูล ถัด
 เป็นบทอนคักกสัทธ, ฌยตณ พวกพราหมณ์จกรวบรวม
 ขึ้นเป็นหมวดหมู่ให้ชื่อว่าอุคเวท. พวกพราหมณ์ที่เขาว
 วยต้องท่องบ่นบทเหล่านั้นให้ชินใจ จะได้ ใช้ ในเวลา
 ทำพิธีกรรม. บทที่รวบรวมไว้นี้ ยอมรับกันทั่วไปใน
 หมู่โคตรชาติ ว่าเป็นคำพิพจน์พวกฤษี มีพระวสิษฐ
 พระวิศวามิตรเป็นต้น สดัยมา เรียกว่าครุติ คือได้ยืม
 มาจากพราหม. คัมภีร์อุคเวทนี้ นักปราชญ์ยุโรปนับถือ
 มากกว่าเป็นวรรณคดีพิเศษของโลกสมัยดึกดำบรรพ์
 หมวดหนึ่ง, เพราะในนั้น แสดงให้ทราบแก่ความคิด
 ความอ่าน ตลอดจนลักษณะธรรมเนียมของชาตาคารยันในชั้น
 เดิม, เป็นความรู้ที่จะสาวจากท่อนไต่ยาก.

ต่อมา พราหมณาจารย์เลือกคฤหัสถ์ที่ผูกไว้เป็นมนตร์
 สวดขับในคัมภีร์ฤคเวท เสด็จมาจัดใหม่เป็นอีกหมวดหนึ่ง
 เป็นคัมภีร์สำหรับพวกพราหมณ์ที่กายยอกคาคาทำพิธี,
 หมวดที่คฤหัสถ์เอาออกมา เรียกว่าสามเวท, ใช้สวดใน
 พิธีพลียชานาไสเมแก่เทวะ (สามะ แปลว่าสวด). ยังมี
 คัมภีร์อีกหมวดหนึ่ง คฤหัสถ์เอาแต่หมวดมนตร์โคลงและ
 หมวดคำร้อยแก้วขึ้นว่าด้วยพิธีทำปลีกรรมมารวมกัน
 สำหรับให้พวกพราหมณ์อริยวรรยใช้ ในพิธี, หมวดนี้
 เรียกว่ายชุรเวท (ยชุร คือ ยัญญ). ฤคเวทกับอีก
 สองเวทภายหลังนี้ รวมเรียกว่าไตรเพท. ต่อมา
 นิภายหลังพราหมณ์ขึ้นใหม่ จัดแยกคัมภีร์ยชุรเวทออก
 เป็นสอง คือคฤหัสถ์มนตร์ที่เป็นโคลงไว้คัมภีร์หนึ่ง,
 ที่เป็นร้อยแก้วออกไว้ อีกคัมภีร์หนึ่ง. คัมภีร์ยชุรเวท
 ของเก่าที่ยังไม่ได้แยก เรียกว่ายชุรเวทดำ, ที่แยกแล้ว
 เรียกว่ายชุรเวทขาว. คัมภีร์หลังนี้ถือว่าคฤหัสถ์เป็น
 ศัตรูเหมือนกัน. เมื่อพวกพราหมณ์ที่กายยอกคาคาและ
 อริยวรรยมีคัมภีร์เป็นคัมภีร์พิเศษนั้น, พราหมณ์พวกตน
 คือในกายไหวคา จึงถือคัมภีร์ฤคเวทเป็นคัมภีร์ตน.

บรรพหลาม

สมัยพราหมณะ

ไม่ทราบศก สันสมัยราวพุทธกาล

พงศาวดาร

ในยุคนี้ชาติอารยันคงขยายอำนาจแผ่ไปทางทิศตะวันออกเสมอ, จนประเทศอินเดียภาคเหนือทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจความปกครองและความเจริญของชาติอารยันทั่วไป. เมื่อความเจริญของชาติอารยันแผ่ไปถึงที่ใด, มนุษย์ป่าเถื่อนชาติเดิมในที่นั้น ก็ตกอยู่ในอำนาจของชาติอารยัน. ชาติอารยันเรียกมนุษย์ชาติเดิมว่า ทาสหรือทาส. ฉะนั้น พวกพราหมณ์ได้เริ่มแบ่งสรวงบนส่วนสภาคมออกเป็นชั้นเรียกว่าวรรณะ, และเหยียดพวกมนุษย์ชาติเดิมลงเป็นชั้นต่ำเรียกว่าคหฺร ซึ่งชาติอารยันทุกชั้นจะร่วมสภาคมด้วยไม่ได้. ส่วนดินแดนที่แผ่อำนาจไปถึง ก็แบ่งออกเป็นเขตต์แค้วนน้อย ๆ มากมาย, มี

พระราชชาติอารยณ์ปกครองเป็นอิสระ. การค้าขาย
ก็เริ่มเจริญขึ้นเป็นลำดับขยายออกไปกว้างขวาง, ถึง
กับไปมาค้าขายทางทะเลก็มี. ชาวเรือเดินเรือไปค้าขาย
ถึงแดนไกล, ได้ไปสมาคมกับพ่อค้าชาติบาบิโลเนีย
(เป็นชาติโบราณมีอำนาจและความเจริญมากในสมัยนั้น,
ตั้งอยู่ในแถบอิรักเหนือประเทศอาหรับ, บัดนี้คนยชาติ
เสียแล้ว) จึงนำเอาวิชาหนังสือมาสู่ชาติตน. แต่ยังไม่
ใช้จักเขียนกันแพร่หลาย เพราะขาดอุปกรณ์เครื่อง
เขียน, จนล่วงต่อมาหลายร้อยปี (เรื่องต้นเหตุอักษร
มีอธิบายในหนังสือเรื่องตำนานอักษรไทยของศาสตราจารย์
เชอเต). ในตอนปลายแห่งสมัยนี้ การนับถือหัวหน้า
ในสกุลยิ่งหนักแน่นขึ้น, จนเกือบจะถือว่าผู้หญิงไม่มี
ราคาในครอบครัว, ในที่สุดเกิดมีประเพณีที่ชาติอารยณ์
ซึ่งในตอนนั้นควรเรียกว่าชาติจีนได้ จะกินอาหารร่วมกับ
ภรรยาไม่ได้.

ลัทธิ

ครั้งสมัยยุคเวท มนุษย์ทำการพลิบชาและสวดชัย
 กล่อมสรรพเทวฤๅ เทวฤๅ ก็มุ่งหมายจะให้เทวฤๅเหล่านั้น
 พอใจในตนหรือให้ช่วยเหลือตน. ครั้นล่วงมาในยุคนั้น
 ชาตินั้นถือว่าการ พลิบชา เทวฤๅเป็นของ ศักดิ์สิทธิ์
 แท้จริง. ถ้ากระทำให้ถูกต้องตามพิธี, สามารถ
 จะบังคับเทวฤๅต้องอำนวยผลต่าง ๆ ให้แก่ผู้บูชาสม
 ความต้องการได้อย่างที่เรียกกันว่าขอพร (พร แปลว่า
 สิ่งที่เขา). ถ้ากระทำให้คร่ำเคร่งเรื่อยขึ้นไปจน
 ถึงขีด, การพลิบชานั้นสามารถจะบรรดาลให้มนุษย์ผู้บูชา
 ขึ้นสู่ฐานะเป็นเทวฤๅได้. เพราะฉะนั้น การพลิบชาจึง
 ต้องกระทำให้ครบถ้วนตามพิธี จึงจะเป็นการศักดิ์สิทธิ์ให้
 ผลสมความเพียร.

ผู้รู้จักพิธี ตามธรรมเนียมก็ต้องพกพรหมณีนกขวช.
 เหตุฉะนั้น พรหมณีนกขวช.มีจำนวนมาก. ใคร ๆ จะทำพิธี
 พลิบชาก็ต้องอาศัยนกขวช.เป็นผู้นำ, มีฉะนั้นก็ทำ

ไม่ได้. เมื่อเห็นกันว่าพราหมณ์มีอำนาจพิเศษเช่นนี้, หนักเข้าก็ขับไล่พราหมณ์เท่ากับเป็นเทวดาในมนุษยโลก. สิ่งจ้างที่ให้แก่พราหมณ์ในการที่เชิญมาทำพิธี เรียกว่า ทักสิณา (ทักสิณา แปลว่าขวา เพราะสิ่งของที่จะให้ ต้องเอวางไว้ข้างขวา). ผู้ให้ ถือว่าได้บุญเสมอด้วย การพลัษซา. พิธีพลัษกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นของเดิม พราหมณ์ก็ดัดแปลงแก้ไขขยายออกไปจนเป็นพิธีออก ยืนชัชชันกัน. อันชาวบ้านไม่สามารถจะทำให้ถูกต้อง ไปได้โดยลำพัง. พิธีพลัษกรรมในการราชาภิเษกซึ่งเรียกว่าราชสฐะ, พิธีปล่อยม้าอุปการเรียกว่าอศวเมธ, พิธี บรมเมธบูชาด้วยคน และพิธีอื่น ๆ ทยอยเนื่องเป็น พิธีสำคัญของพราหมณ์ ก็เกิดในยุคนั้น.

ส่วนความคิดของพราหมณ์ในเรื่องเทวดา ก็มีการ เปลี่ยนแปลงด้วย. ฌยตน พวกพราหมณ์ออกจะมี ความเชื่อว่า มีเทพองค์หนึ่งเป็นใหญ่กว่าเทพทั้งหลาย เรียกว่าพระเป็นเจ้าหรือพรหม ซึ่งเป็นผู้สร้างสกลโลก

หรือเป็นประชาชน หรือเป็นผู้มีภาวะที่พยายาหาเขตต์
มิได้, และจะแยกให้เห็นโดยต่างหากไม่ได้ เพราะ
พระลักษณะของพระองค์ย่อมมีปรากฏแทรกแซงอยู่ใน
เทวคานนย์และสิ่งทั้งปวงทั่วไป. เทวคานน ๆ เดิมก็
เป็นมัจจะคือผู้ต้องตาย, แต่อาศัยบำเพ็ญตบะและกระทำ
พลกรรมบูชา, พระเป็นเจ้าจึงจำประธานความไม่ตาย
คืออมรไว้. บรรดาเทวคานต่าง ๆ ซึ่งเป็นอันขัดกันมา
แต่ครั้งเดิม บางองค์ประชาชนเลื่อมความนบถือ มีฐานะ
ก็ยดลง, แต่บางองค์กลับเฟื่องฟูขึ้น, เช่นรุทรซึ่ง
เดิมเป็นเทพประจำพายุ ขันแตกแยกออกเป็นสององค์
และชานนชอชนใหม่, องค์หนึ่งเรียกชื่อว่าคิระ เป็น
เทพอยู่เขา, และอีกองค์หนึ่งเรียกชื่อว่าวิษณ อยู่ทะเล.
ในตอนท้ายแห่งยุคนี้ เกิดมีพวกนักพรตประพฤติ
เนกขัมมชน. พวกนี้มักอาศัยอยู่ในถ้ำ เรียกว่า
วานปรสัถ (ผู้อยู่ป่า), หรือเรียกว่า ฤษี (ผู้แสวง),
ปลุกเป็นกระต๊อมไม้หรือมุงกันด้วยใบไม้ (บรรณศาลา)

เป็นท้ออาศัย. กระทั่งมณีคน ถ้าอยู่รวมกันก็ให้ลายคน
 เรียกว่า อาครม. พวกฤษีใช้เปลือกไม้หรือหนังสัตว์
 เป็นเครื่องนุ่งห่ม, และหมวกผมมวยให้เป็นกลุ่มสูง
 เรียกว่าชฎา, อาศัยเลี้ยงชีพด้วยมูลลาหารของป่า.
 ลัทธิที่ประพฤติ: มีการบำเพ็ญตบะทรมาณกายอย่าง
 เคร่งเครียด, เพียรพยายามทนความหนาวร้อนอดอาหาร
 และทรมาณกายด้วยวิธีต่าง ๆ. ความมุ่งหมายที่บำเพ็ญ
 ตบะยังคงหวังให้มีฤทธิเดชอย่างความคิดในชั้นเดิมอยู่,
 แต่ว่าเริ่มจะมุ่งทางธรรมแทรกชนอีกชั้นหนึ่งด้วย, กล่าว
 คือการบำเพ็ญตบะเป็นทางที่จะชักฟอกวิญญาณให้บริสุทธิ์
 สะอาดเข้าถึงพรหม, และเกิดฤทธิเดชเหนือเทวดา
 มนุษย์. ผู้เขารวบรวมประสงค์จะขอเรียนเป็นฤษี จะต้อง
 ศึกษาความรู้อย่างตนเสียก่อน, เพราะฉะนั้น จึงเกิด
 มีตำราสำหรับเรียนขึ้นเรียกว่า คัมภีร์อาร์ถยกะ แปล
 ว่าบทเรียนในป่า

ส่วนชาติบาเลอเนเจ้าของประเทศเดิม ซึ่งชาวอารยัน
เรียกว่า ทัสซีย พวกพราหมณ์อนุญาตให้ชนด้อยชา
ผลิตางเทวดาของเดิมได้, แต่ถ้าจะทำกิจพิธีในลัทธิด้วย,
ต้องแสดงความนับถือยกย่องพราหมณ์และพิธีว่าเป็นของ
สูงอยู่เหนือ, และต้องกระทำกิจรวมไปด้วย. เพราะฉะนั้น
ความศรัทธาความอ่านในลัทธิของชาติเดิมและของพราหมณ์
จึงเกิดการเคล้าคละประปนกันขึ้น, ต่างนำเอาลัทธิแห่ง
กันและกันมาใช้รวมอยู่ด้วย. เรื่องลัทธิเวียนว่ายตาย
เกิดก็มีชนในชน. สิ่งต่าง ๆ เช่น ต้นไม้บ่อน้ำหรือบึง
พงเขา เป็นต้นเกิดมีการนับถือว่าเป็นสรวงศักดิ์สิทธิ์ควร
บูชากันขึ้น, ถือว่าการเช่นนั้นเป็นทางปฏิบัติส่วนหนึ่ง
ในลัทธิที่ได้บุญกุศลเป็นทิพได้.

วรรณคดี

โรงเรียนสำหรับศึกษาวิชาพราหมณ์นักบวชนิกาย
ต่าง ๆ ในยุคนั้น มีความเจริญกลายเป็นสถานสำคัญ
ใหญ่โต. ต่างนิกายมีตำหรับเป็นตำรานานขนานตนเกิดขึ้น.

พราหมณ์ทุกคนที่จะเป็นนักบวชจะต้องเข้าสู่สถานศึกษา
 เหล่านี้แห่งใดแห่งหนึ่ง, จะต้องท่องบ่นคัมภีร์พระเวท
 ซึ่งเป็นคัมภีร์ในนิภายของตนจนขึ้นใจ, นอกจากนี้ ยังจะ
 ต้องได้รับความรู้เป็นคำอธิบายจากอาจารย์เป็นส่วนพิเศษ
 อีกชั้นหนึ่ง. คำอธิบายที่เรียนจากอาจารย์นี้ โดยมาก
 เป็นความรู้เกิลล่เกียวก่ยกฏที่จะต้องทำในการพลีกรรม
 ตลอดจนการออกสำเนียงถ้อยคำในบทสวดบทขับให้ถูก
 ต้องชัดเจน และให้รู้วาลัทธิและเรื่องที่ทามีตำนาน
 เป็นต้นเหตุสืบมาอย่างไร. ความรู้ที่อาจารย์บอกให้
 เรียกว่าพราหมณะ (ตรงกับคำอาจารย์มีคำนั่นเอง) ซึ่ง
 พวกศิษย์ในนิภายย่อมทรงจำสืบทอดกันมาด้วยปากเปล่า
 โดยแม่นยำ. เพราะฉะนั้น พราหมณ์ทุกนิภายจึงมี
 คัมภีร์พราหมณะประจำสำหรับคณะตน. แต่ั้นและต่อไป
 นักบวช พราหมณ์ ที่ศึกษา พระเวท จะต้องศึกษา คัมภีร์
 พราหมณะรวมไปกับพระเวทเล่มที่เป็นคัมภีร์ในนิภายของ
 ตนด้วย. ครั้นการศึกษาเขิบสูงขึ้นไป, ก็เกิดคัมภีร์

ของนกાયชนมากมาย, ต่างศาสนามีกัมภีรพราหมณะ
สำหรับของตนโดยละเพาะ, อันมีข้อสั่งสอนและข้อแนะนำ
ในพิธีแตกต่างกัน. กัมภีรพราหมณะเหล่านี้เป็นถ้อยคำ
ร้อยแก้ว ไม่สู้มีประโยชน์ในทางวรรณคดีนัก, แต่ให้
ประโยชน์ในทางโบราณคดีมาก, เพราะมีเค้าให้ทราบ
ได้ว่า ชาคีอารยันหรือชาติฮินดูในยุคนั้น มีความ
เป็นไปและความเชื่อถือในลัทธิอย่างไร.

รวางยคน พวกพราหมณ์โตจกใหม่คัมภีรพระเวท
เล่มสี่ช่น เรียกว่าอถรรพเวท. พระเวทเล่มนี้ แม้จะ
เกิดขึ้นทีหลังคัมภีรพระเวทสามเล่มก่อนกัถ, แต่ข้อ
ความในอถรรพเวทมีของเการวมอยู่ไม่น้อย. พระเวท
เล่มนี้ มีผู้นิยมมากกว่าพระเวทเล่มอื่น เพราะโดยมาก
มีมนตร์สำหรับเสกเข้าต่าง ๆ แบ่งออกเป็นสองประเภท
คือมนตร์สำหรับแก้เสนียดเปลี่ยนเป็น สวัสดิ์คิ มงคล,
อีกประเภทหนึ่ง เป็นมนตร์สำหรับนำความชั่วร้ายไปให้
ศัตรู. คัมภีรเล่มนี้ต่อมาถือว่า เป็นคัมภีรศักดิ์สิทธิ์
เสมอคัมภีรสามเล่มก่อน.

บรรพชี

สมัยอินทปัต

ศกาวพุทธกาล

พงศาวดาร

ยุคนั้น ประเทศอินเดียตอนเหนือตกอยู่ในอำนาจชาติ
อารยันทั้งหมด, แบ่งอาณาเขตกันปกครองเป็น
ประเทศอิสระ โดยวิธีเป็นราชาธิปไตยโดยมาก, แต่
ที่เป็นประชาธิปไตยก็มีบ้าง. ประเทศที่นับว่าใหญ่อยู่ใน
สมัยนั้น คือประเทศมคธ (เทียบอย่างเลา ๆ ในปัจจุบัน
คือมณฑลพิหาร) และประเทศโกศล (มณฑลโชน
ในเวลานั้น). เมืองหลวงของประเทศเหล่านี้ เกือบ
เป็นเมืองเล็กน้อย, แต่มาถึงยุคนั้นเป็นเมืองใหญ่มั่งคั่ง.
หัตถกรรมพาณิชยกรรมเริ่มมีความเจริญ. เงินตราที่มี
ใช้แล้ว ทำด้วยโลหะต่าง ๆ เช่นทองเงินและทองแดง
เป็นรูปแบนยาวอย่างหยาบ ๆ แล้วกดเป็นลายดวงตรา.

แม้ประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ มีราชธานีใหญ่โต พลุก
พล่านด้วยพลเมืองก็คี่, แต่ดินแดนอันเป็นจังหวัดถัดจาก
ราชธานีออกไป โดยมากยังเป็นป่าดงพงชุกอยู่, ส่วน
การคมนาคม คงมีถนนหนทางไปมาติดต่อกันที่สำคัญ
ได้ทุกแห่ง.

ลัทธิ

ระวางยุคนี้ พวกพราหมณ์ยังคงถือการปลุกกรรม
บูชาเสื่อมมา, และพยายามเผยแพร่ลัทธิของตนเพื่อให้
พวกมนุษยชาติเดิมมาร่วมนับถือด้วยเป็นอันมาก, และ
เกิดมีการนับถือพวกเทวดารุ่นใหม่เพิ่มจำนวนขึ้นอีกไม่
น้อย. โรงเรียนสำหรับศึกษาศิลปวิทยาของนักบวชก็
คงเจริญเป็นสถานที่สำคัญยิ่งขึ้น. เมืองทักกสิลา
(Takhasila) ซึ่งอยู่ทางมุมตะวันตกเฉียงเหนือ
ของแคว้นปัญจาบ ในเวลานั้น เป็นสถานที่สำคัญ
สำหรับการศึกษาศิลปวิทยา, บริบูรณ์ด้วยคณาจารย์
ที่สาปามอกซ์.

ความเชื่อถือนั้นสำหรับประชาชนทั่วไป คง
เป็นเหมือนอย่างในยุคที่ล่วงมา กล่าวคือยังปฏิบัติใน
การพิธีปลุกเสก, และประชาชนโดยมากยังมีความ
เชื่อถือนั้นเหมือนเดิม. แต่บางคนเป็นเจ้าสติปัญญาที่มีความ
รู้ความคึกเขิบสูงขึ้นไปกว่าชั้นสามัญ, อันเป็นเหตุให้
ลัทธิของเดิมมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก. ความคึก
ที่เกิดขึ้นใหม่คือ:-

(ก) ความเชื่อที่ว่า โลกออกจากพระเป็นเจ้า,
ในชั้นเดิมคงเข้าใจกันอย่างเงา ๆ: ไม่แจ่มแจ้งว่าพระ
เป็นเจ้านั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร. ณ บัดนี้พิจารณาเห็น
ว่า พระเป็นเจ้าคือพระผู้ทรงความเป็นหนึ่ง ซึ่ง
ประทานความรู้ให้เห็นแจ้ง และเป็นองค์แห่งความแท้
จริงแท้ของคัมภีร์ คือพรหม. ถ้าจะยกเอา โลกขึ้นเทียบ
แล้ว, โลกก็เท่ากับเป็นสิ่งอันจะจัดย่อยลั่นแต่เป็น
มายาคือความลวงไม่แท้จริง. ส่วนทวยเทพก็เป็นแต่
ลักษณะที่ปรากฏขึ้นชั่วคราว ของพระผู้ทรงความเป็น

หนึ่งคือพรหมเท่านั้น. แต่อย่างไรก็ดี แม้จะถือว่า
พรหมเป็นพระเป็นเจ้าแต่องค์เดียวก็ตาม, ประชาชน
ยังคงนับถือบูชาเทพเทวมีย้อนอย่างเดิมอยู่, เพราะ
ลักษณะพระพรหมต่างกล่าวแล้วนั้น เป็นของยากที่ชาว
บ้านสามัญจะพลอยคิดเห็นตามไปด้วยได้.

(ข) นรชาติที่อุบัติมาในโลก มีสภาพความเป็นไป
ไม่สม่ำเสมอ: บางคนมีอำนาจวาสนา, บางคนต่ำต้อย
น้อยอำนาจ, บางคนมีความสุข, บางคนมีความทุกข์,
และลักษณะอื่นอีกเป็นอันมาก ทั้งนี้ ก็เพราะกรรม ซึ่ง
ทั้งเป็นเหตุให้ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสาระ.

ลัทธิเวียนว่ายนี้มีอธิบายโดยนัยว่า วิญญาณทั้ง
หลายย่อมออกจากประณมวิญญาณคือพรหม, เหมือน
ประกายไฟที่กระเด็นออกจากไฟมหิมาดวงเดิม, หรือ
หยกนาทหยาดออกจากมหาสมุทรกลางฉนิต, วิญญาณ
แห่งสรรพสัตว์ก็ย่อมออกมาจากพรหมมิใช่ไมยฉนนัน.
เมื่อวิญญาณดวงใดหลุดออกจากพรหมแล้ว, วิญญาณ

ดวงเดียวกันนั้นย่อมเข้าสิ่งอยู่ในรูปต่าง ๆ นับไม่ถ้วน
 ครองหรือชาติ. ชาติที่หนึ่งอาจเป็นเทวดา, ชาติที่สอง
 เป็นมนุษย์, ชาติที่สามเป็นกษัตริย์, หรือเป็นพฤกษ
 ชาติ. วนเวียนกันอยู่อย่างนี้ไม่มีเวลาหยุดนิ่ง, ต้อง
 เสวยสังสารทุกข์อยู่เรื่อยไป, จนกว่าวิญญูณนั้นจะสย
 ความหลงผิด (โมกษะ) จากความเกิด กลับเข้าสู่
 แหล่งที่มามีความสุข.

คำว่า กรรม แปลตามพจนานุกรมว่า การกระทำ,
 ตามความหมายในลัทธิขณิก. ก็ต้องว่าการกระทำ
 อันเป็นเหตุให้เกิดผลเนื่องไปในชาติหน้า. มนุษย์มีชาติ
 กำเนิดและความเป็นไปไม่สม่ำเสมอ. ก็เพราะกรรม
 ที่ทำไว้ทั้งดีและชั่วอันวนเวียนสลับเนื่องกันไป ทั้งลูกโซ่,
 หรือเปรียบอย่างนาฬิกา, เมื่อเดินจะหมดลาน, ก็มีผู้
 ไขลานทอไว้เสมอไม่ให้หยุดได้.

(ค) อาศัยเหตุที่ กรรมทั้งดี และชั่วเป็นปัจจัยให้
 ต้องเกิด, ถ้าผู้ใดสามารถหาอุบายไม่กระทำความผิด,

ผู้นั้นก็หลุดพ้นจากความเกิด. เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงมีผู้
 คิดเห็นว่า กรรมคือกิจที่กระทำไปตามปกติโลก. ถ้า
 ประสงค์ความหลุดพ้น, ก็ต้องละความเกียวพันแห่ง
 สามีญชน เช่นครอยครว้ทรีพยสมัคและความบันเทิง
 สุขและสิ่งทั้งปวงเสียให้หมด, รวมความก็ต้องละ
 สิ่งสารอื่นไม่เป็นของแท้, เข้าสู่ความเป็นผู้ไม่ประคอบ
 กรรม เพื่อให้วิญญานเข้าใกล้ชีวิตกับกรรม ซึ่งแท้
 เทียง คือ พรหม. ตามลัทธิดังนี้ ผู้ประสงค์จะดำเนิน
 สู่ทางอื่นแท้จริง, ก็ต้องสละโลกียธรรมออกขาดเสีย
 เป็นคาบสหรือวานปรวิธ.

(๗) บางทีจะเป็นเพราะถือลัทธิว่าวิญญานต้อง
 เกิดบ่อย ๆ, จึงเกิดมีลัทธิว่าด้วยการล้างโลกและการ
 สร้างโลกขึ้นใหม่ตามสมัยกาล; กล่าวคือเมื่อถึงคราว
 ล้างโลก, วิญญานและโลกธาตุจะต้องพินาศลงและเข้า
 สัมผัสเคิมคือพรหม, จนกว่าจะถึงเวลาพรหมสร้างโลก
 ใหม่. ครั้นพรหมสร้างโลกใหม่, ชาติต่าง ๆ ก็ชุมนุม

กันขึ้น, วิญญาณก็ระบาคออกจากพรหม เข้าสิงเกิดเป็น
มนุษย์สัตว์และสิ่งต่าง ๆ, และโคหมวกหมุ่ชั้นมนุษย์
เป็นวรรณ คือ พรหมณ กษัตริย์ เวศย์ และ ศุทร
ตามเดิม. ฤษีก็ไต่เห็นพระเวทอีก. สรุปความว่าเมื่อ
เดิมก่อนทำลายเป็นอย่างใด, ในคราวที่สร้างใหม่ก็เป็น
อยู่อย่างเดิมเช่นนั้น.

ระยะกาลในระหว่างสร้างโลกและล้างโลกเรียกว่า
หนึ่งกัลป์, เวลาที่ว่างที่ยังไม่ได้สร้างโลกใหม่เรียก
ว่าปรलय. กัลป์หนึ่ง ในชั้นเดิมแบ่งออกเป็นสี่ยุค
เรียกชื่อว่า กฤตยุค เทรตายุค ทวาปรยุค และกลี
ยุค. ยุคเหล่านี้มีระยะมีตลอดจนความดีความงามของ
โลกเรื่อยลงตามลำดับ. แต่ต่อมาในชั้นหลัง รวม
สี่ยุคนี้ เป็นหนึ่งมหายุค, พนมหายุคจึงจะเป็นกัลป์หนึ่ง.

(ง) ประชาชนยอมรับของ และนับถือพรหมณ์ทั่วไป
ไปว่าเป็นอาหารอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นเทวดาในมนุษย์ และ
เป็นผู้ควรกระทำการบูชา. คัมภีร์ที่เป็นของแท้คือ

พระเวท. การแข่งขันมนุษย์ออกเป็นสี่วรรณะ คือ
พราหมณ์ กษัตริย์ เวศย์ และ ศูทร เป็นวิธีที่พระ
เป็นเจ้าประทานลงมา สำหรับการปกครองเพื่อคานาคิ
สุขของมนุษย์.

(๑) ข้อสำคัญในลัทธิ คือ ถิ่นว่า

(๑) พระเป็นเจ้าคือพระผู้ทรงความเที่ยงแท้
หาพบมิได้ (อรูปพรหม). โลกที่แ
เห็นทั้งสินเป็นของไม่จริง และต้อง
ถึงความพินาศลงเมื่อสิ้นกัลป์. ทวยเทพ
ย่อมออกจากพรหมทั้งสิ้น.

(๒) ความไม่สม่ำเสมออันมีอยู่ในโลก เช่น
เพราะกรรมซึ่งกระทำให้ต้องเวียนว่าย
ในสังสาระ.

(๓) การหลุดพ้นจากสังสาระและเข้าอยู่ใน
พรหม เป็นความมุ่งหมายของผู้หวัง
หนทุกข.

(๔) ความเป็นไปในโลกต้องมีหลักสามประการ คือ พราหมณ์ผู้ปกครอง, พระเวท, และวรรณ: โลกจึงจะดำรงอยู่ได้โดยปกติ.

(๕) ประชาชนที่อยู่ในวรรณะพราหมณ์ กษัตริย์ และเวศย์ จะต้องส่งบุตรไปศึกษาณโรงเรียนพราหมณ์ ก่อนรับการศึกษา พราหมณ์นักบวชจะเสกมนตร์ลงที่ตัวนักเรียน, และเอาเส้นด้ายศักดิ์สิทธิ์เรียกว่า ยัชโญปวีต (คือสายธำมณี หรือสายมงคลพราหมณ์) คล้องให้. เมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงจะเริ่มการศึกษา. ตอนที่ทำพิธีคล้องเส้นด้าย ถือว่าเกิดต่ออีกคนหนึ่ง. เพราะฉะนั้น บุคคลในวรรณะทั้งสามข้างต้น จึงเรียกว่าทวิชะ แปลว่าผู้เกิดสองหน. หากเกิดคนที่อยู่ในวรรณะเหล่านี้ทุกคน จะต้องไปอยู่ศึกษาที่วิทยาลัยพราหมณ์เป็นจำนวน ๗, พวกพราหมณ์-

จารย์จึงเป็นผู้ที่คนทั้งหลายนับถือแน่นแฟ้น, พุทธอย่าง
ไรก็มีผู้เชื่อ. เพราะฉะนั้น การสั่งสอนศิลปวิทยาจึง
ตกแก่พราหมณ์, ผู้ไม่ใช่พราหมณ์สอนไม่ได้. การ
สั่งสอน, การสั่งเวร และการรับทักษิณ เป็นกิจสาม
ประการของพราหมณ์โดยชาติกำเนิด.

ในตอนปลายแห่งยุคนี้ มีหลักฐานพอที่จะเชื่อถือได้
แน่ว่า ประเพณีทำรูปทวยเทพขนบชาและการแต่งงาน
กันแต่เด็ก อันเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจนยุคปัจจุบัน
เกิดขึ้นในยุคนั้นเป็นธรรมดา. ตามกฎธรรมเนียมนิยมของ
อินเดียว่า หญิงจะต้องแต่งงานมีสามีก่อนอายุย่างเข้า
เขตก่เกยงสา, เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นต้องแต่งงาน
กันแต่เด็ก. ส่วนหญิงม่ายและไม่มีบุตร ประเพณี
ในสมัยนั้นอนุญาตให้มีสามีใหม่ได้.

บรรพสี่ (ต่อ)

สมัยอุปนิษิต พระพุทธศาสนา

และ ศาสนาเชน

ศกาวพุทธกาล

เมื่อเกิดมัลลทินเวียนวายในสังสารวัฏนี้, บรรดาผู้
เห็นทุกข์จึงหาวิธีเสาะแสวงหาทางรอดพ้นจากสังสาร,
และมีผู้ประกาศลัทธิว่าด้วยทางรอดพ้นอื่นแท้จริงขึ้น
หลายวิธี. บางผู้เห็นว่าทางที่ระพันต้องอาศัยผลแห่ง
ญาณคือความรู้. ย้ำกันว่าต้องประกอบบุญกรรมคือ
การกระทำพลีบูชา หรือศึกษาพระไตรเพท. แต่ที่
เห็นว่าทางที่สมควรต้องบำเพ็ญตบะทรมานกายใจ ก็
มีมาก. เพราะฉะนั้น จึงมีผู้สละครอบครัวออกไปอยู่
ป่าเป็นภิกษุ, และทรมานกายอย่างอุกฤษฏ์เพื่อให้
พ้นจากสังสารทุกข์.

ยังมีผู้คิดอีกซึ่งเขาจริงจังไปกว่าข้างต้นนี้ คือ
 ทรงเห็นว่าโลกอันเป็นรูปธรรม ย่อมเป็นอริต่อความ
 พะเลงในดวงจิตอันเป็นนามธรรม. เพราะฉะนั้น
 พวกเหล่านั้นจึงเจริญปฏิบัติในลัทธิยิ่งขึ้นไป กว่าคาส,
 โดยสละการบูชาเทพ, เลิกการเซ่นสังเวยบรรพ
 บุรุษที่ล่วงไปแล้ว, และละเคหสถานการพัวพันในครอบครัว,
 ออกถือเพศเป็นภิกษุเที่ยวจาริกไปไม่มีตำแหน่ง
 แห่งบ้านเป็นหลักแหล่ง. ผู้ประพฤติตนเป็นภิกษุยอม
 แสวงหาทางหลุดพ้น โดยบำเพ็ญตบะบ้าง, บำเพ็ญ
 ญาณ, บำเพ็ญกิจทั้งสองนั้นรวมไปด้วยกันบ้าง, บำเพ็ญ
 ญาณบ้าง, หรือบำเพ็ญกิจทั้งสองนั้นรวมไปด้วยกันบ้าง
 เลิกจากการเกี่ยวข้องในกิจแห่งสามัญชนเลี้ยหมกสน.
 พวกบำเพ็ญเพียรชั้นสูงนี้ เรียกว่าปริพพาชก แปลว่าผู้
 เร่ร่อนไปข้าง, เรียกว่าภิกษุ แปลว่าผู้ขอบ้าง, และ
 เรียกว่าสันนยาสี แปลว่าผู้สละบ้าง.

ในการพยายามจะให้พ้นสังสารโดยบำเพ็ญญาณ
 ย่อมเกิดผลสำคัญในลัทธิชน กล่าวคือมีผู้นิยายถึง

ลักษณะชุมนุมแห่งแห่งโลกด้วยประการต่าง ๆ. คำอธิบายที่กล่าวนี้ หมายความว่าสำคัญคือลัทธิแห่งอุปนิษัต ซึ่งมีหลักคร่าว ๆ ดังนี้: สกลโลกย่อมรวมอยู่ในวิญญานของโลก เรียกว่าพรหม. พรหมคำนี้เป็นปงสกลสิ่งคือไร้เพศปราศจากรูป และสิ่งอยู่ทั่วไปในสิ่งทั้งมวล. เมื่อมีข้ออธิบายพรหมอย่างกว้าง ๆ เช่นนี้, จึงมีผู้คิดถึงลักษณะของพรหมด้วยประการต่าง ๆ, จนมีปราชญ์ในสมัยนั้นบางคนเรียกพรหมนี้ว่า อาตมัน (อัตตา) คือตัวเองแห่งโลก. เมื่อวิญญานแห่งโลกเป็นอาตมัน, วิญญานของบุคคลก็เป็นอาตมันด้วย, เพราะออกจากพรหมดังกล่าวมาแล้ว. เหตุฉะนั้น วิญญานของบุคคลคือพรหมเท่ากัน. ตัวเราเราก็คือพรหม (อหัม พรหมาสฺมิ), สู้ท่านก็เช่นนั้น (ตตฺ ทวम् อสฺมิ). เพราะฉะนั้น ความที่รู้จักตนเองก็ต้องรู้จักพรหม. ความรู้จักพรหมจึงเป็นทางเข้าสู่โมกษะความพ้น. ผู้ใดรู้แจ้งในอาตมันของตนว่าเป็นอาตมันของโลกคือพรหมแล้ว, ผู้นั้น

ย่อมพ้นจากสังสาระ เวียนตาย เวียนเกิด, และจะไม่
ปฏิสนธิอีกเลย. หลักที่กล่าวมานี้เรียกว่า เวทาคะ
ในคณตัน. ในชั้นหลังถัดจากขั้นนี้ หลักแห่งอุปนิษัต
อธิบายคำพรหมว่า พรหมคือความรู้สึก, พรหมคือ
ความสัตย์ความจริงแห่งสรรพสิ่ง, พรหมคือความ
ยั่งยืนเที่ยง, พรหมคือความลึกซึ้งคิดเห็นไต่ยาก. สรรพ
สิ่งสำเร็จขึ้นได้ก็ด้วยอำนาจแห่งพรหม. หรืออีกนัย
หนึ่งว่า พรหม คือความจริง ความคิด และยั่งยืนเที่ยง
(สัจนิทานนพพรหม). อย่างไรก็ตาม หลักแห่งอุปนิษัต
ก่อนนัยดังที่อธิบายมานี้.

นอกจากหลักแห่งอุปนิษัต, ยังมีหลักอื่นอีกเป็น
อันมากซึ่งเกิดขึ้นในสมัยเดียวกัน. ต่างหลักก็มุ่งหา
ทางพ้นสังสาระด้วยกันทั้งนั้น. ในคัมภีร์เก่าของพระ
พุทธศาสดา กล่าวว่า สมัยนั้นมีลัทธิต่าง ๆ ที่กล่าวด้วย
โลกในประเทศอินเดียฝ่ายเหนือรวมด้วยกันถึง ๖๒ ทิวฏฐิ.
แต่มีความมุ่งหมายร่วมกัน คือทุกลัทธิย่อมมีว่า

สังสาระเป็นย่อทุกข์, ทางหนีจากสังสาระก็ต้องละ
โลกียสมบัติ, และมีญาณความรู้นั้นเท่านั้นที่จะหนี
สังสาระได้. ในบรรดาสัตว์เหล่านี้ ทนยวาชนเกินกว่า
สัตว์อื่น ๆ มีอยู่สอง: คือลัทธิของพระพุทธเจ้า และลัทธิ
เชนของพระมหาวิระ.

ลัทธิเชนถือว่า สรรพสิ่งไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์
ชาติหรือวัตถุต่างทั้งปวง ย่อมมีปราณคือชีวิต. เพราะ
ฉะนั้น ปริพพาชกหรือภิกษุเชนจึงสำรวมระวังในเรื่อง
กระทบกระทั่งทำลายชีวิตในสิ่งเหล่านั้น. ปริพพาชกเชน
บางเหล่าประสงค์จะละโลกให้เร็วขึ้น ถึงกับไม่นุ่งผ้าก็มี,
พวกนี้เรียกว่าทิกัมพรแปลว่านุ่งทิด คือชีเปลือย. การ
บำเพ็ญญาณ จะต้องประพฤติกุศลจรรยาอย่างเคร่งครัด
มีกำหนดสิบสองขัณฑ์ถึงเขตแห่งการพ้น. ต่อจากนั้นไป,
ถ้าประสงค์จะไม่ยังมีชีวิตต่อไป, ตามลัทธิแนะนำให้ผู้นั้น
อดอาหารจนกว่าจะตาย. (ลัทธิเชนมีอธิบายใน
เรื่องลัทธิของเพื่อนภาคหนึ่งแล้ว)

ส่วนพระพหุศาสตร์ไม่สอนให้ปฏิบัติโดยคร่ำเคร่ง,
เพียงให้ดำเนินเป็นสายกลาง. การทรมานกายไม่ใช่
ทางหลุดพ้น. ทางที่แท้คือความรู้แจ้ง และปฏิบัติตน
โดยชอบ. ความรู้แจ้งคือรู้ลักษณะสามอย่าง คือ:—

อนิจตา	ความเป็นของไม่เที่ยง
ทุกขตา	ความเป็นของต้องทน
อนัตตา	ความเป็นของไม่มีอาตมัน

ถ้าบุคคลเห็นแจ้งว่าสิ่งทั้งหลายไม่เที่ยงและชาติเป็น
ความทุกข์ทั้งนั้นแล้ว, ก็จะเข็ดหน่ายในทุกข์และหลุดพ้น
จากความข้องอยู่ในโลกซึ่งเปรียบดังลูกโซ่ (ปฏิบัติ
สมยथा), เข้าสู่สภาพแห่งนิรวาณ (สอปาติเสส)
คือดับสิ้นแห่ง โลภะโทษะและโมหะ; เมื่อลฉรรวมทั้งนี้
แล้ว, ก็นับว่าได้เป็นผู้ชนะโลกแล้ว, เมื่อดับสังขาร
ก็จะเข้าสู่นิรวาณครั้งสุดท้าย (อนปาติเสส), จะไม่
เวียนว่ายตายเกิดอีก. พระพหุศาสตร์และศาสนาเซน
ไม่สอนถึงเรื่องพระเป็นเจ้าผู้ทรงความเป็นนิตยเทพเหมือน